

Отже, проаналізувавши діяльність А.С. Макаренка, можна виділити такі основні напрями формування педагогічної майстерності:

- розвиток вміння вчителя «читати за обличчям» вихованців, за їхніми жестами, внутрішнім станом, намірами тощо;
- формування вміння керувати своєю мімікою, поведінкою, жестами;
- формування мовної техніки, постановка голосу;
- розвиток емоційно-вольових якостей і комунікативних умінь;
- акторська підготовка, вміння грати в дитячому колективі, розігрувати педагогічний гнів, йти на педагогічно доцільний ризик;
- підготовка до подолання опору вихованців виховним впливам;
- психологічна підготовка, формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А. С. Педагогические сочинения в 8-ми томах. – Т.4.– М., 1984.
2. Макаренко А. С. Педагогические сочинения в 8-ми томах. – Т.5.– М., 1985.
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. – К., 1986.
4. Макаренко А.С. Некоторые выводы из моего педагогического опыта: Избр. произв. В 3-х т. – Т.3. – К., 1985.
5. Павлова Л.Д. Педагогические воззрения А. С. Макаренко. – М., 1956.

УДК371.4:371.013:[796.071.4]

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ А.С.МАКАРЕНКА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

С.В.Кіприч
(Полтава)

У статті аналізуються погляди А.С.Макаренка на проблему становлення професійної майстерності педагога-вихователя. Зміст даної статті полягає у визначенні можливостей творчого використання педагогічних поглядів А.С.Макаренка в підготовці сучасного вчителя-вихователя, зокрема вчителя фізичної культури.

Ключові слова: особистість вчителя, погляди А.С.Макаренка, проблема становлення професійної майстерності педагога.

В статтє анализируются взгляды А.С.Макаренко на проблему становления профессионального мастерства педагога-воспитателя. Содержание данной статьи заключается в определении возможностей творческого использования педагогических взглядов А.С.Макаренко в подготовке современного учителя-воспитателя, в частности учителя физической культуры.

Ключевые слова: *личность учителя, взгляды А.С.Макаренко, проблема становления профессионального мастерства педагога.*

A.S.Makarenko looks on the problem of becoming of professional trade of teacher-educator are analysed in the article. The table of contents of this article consists in determination of possibilities of the creative use of A.S.Makarenko pedagogical looks in preparation of modern teacher-educator, in particular teacher of physical culture.

Key words: *personality of teacher, A.S.Makarenko looks, the problem of becoming of professional trade of teacher.*

Постановка проблеми. Величезну роль у навчанні і вихованні виконує особистість вчителя. Позитивних результатів у вихованні школярів може добитися висококваліфікований фахівець, ідейно переконаний, який володіє педагогічною майстерністю, обізнаний і враховує в своїй діяльності індивідуальні особливості вихованців.

Учитель фізичної культури зобов'язаний виконувати певні моральні вимоги. Педагогічний обов'язок спонукає його систематично працювати над собою, постійно, не задовольняючись досягнутим, удосконалювати процес навчання і виховання школярів, пропагувати фізичну культуру і спорт. У будь-якому віці треба підтримувати оптимальну спортивну форму, дотримуватися режиму дня.

Аналіз останніх досліджень і практичного досвіду. Проблема обов'язку та відповідальності вчителя при здійсненні педагогічної діяльності була і залишається однією з актуальних. Цим питанням присвятили свої праці видатні педагоги як минулого, так і сучасності. Зокрема, вивченням спадщини А.С.Макаренка займалися такі провідні вчені, як В.О.Сухомлинський, М.Я.Антонець, С.С.Вітвицька та інші.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що педагогічні погляди А.С.Макаренка з кожним роком привертають до себе пильну увагу світової наукової і педагогічної громадськості як у нашій країні, так і в провідних країнах світу. Це пов'язано з тим, що розроблена ним система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вагомий вклад як у теорію, так і в практику навчання й виховання, але й зробила значний крок у розвитку вітчизняної педагогічної думки [2, с.398].

Аналіз науково-педагогічних джерел дозволяє стверджувати, що А.С.Макаренко зробив цінний внесок у теорію й практику підготовки вчительських кадрів [2, с.315].

Вивчення та узагальнення праць А.С.Макаренка дозволяє стверджувати, що провідне місце у змісті загальної культури вчителя посідає його морально-етична культура, сутність якої полягає в умінні створювати, підтримувати в навчально-виховному процесі школи атмосферу творчого співробітництва, гуманних і демократичних стосунків.

Мета пропонованої статті полягає у визначенні можливостей творчого використання педагогічних поглядів А.С.Макаренка у підготовці сучасного вчителя-вихователя, зокрема вчителя фізичної культури.

Сучасних педагогів відрізняє перш за все активна життєва позиція.

Висока моральна відповідальність повинна бути притаманна сучасному спортивному педагогу. Він зобов'язаний передбачати результати своїх вчинків і діяти відповідно до інтересів спортивного колективу і всього нашого суспільства. Ступінь моральної відповідальності свідчить про те, як фахівець виконує свій обов'язок. А. С. Макаренко вважав моральну відповідальність найважливішим атрибутом особистості. «Без цього атрибуту, – писав він, – не може бути людини, буде «некомплект» [2, с.396].

Моральна відповідальність за результати своєї роботи зобов'язує викладача удосконалювати педагогічну майстерність. Щира перед самим собою людина ніколи не може бути задоволеною досягнутими результатами. Він постійно прагне розширювати свій світогляд, відточувати педагогічну майстерність. На жаль, у педагогічному середовищі нерідко можна почути розмови про талант, який людина одержує мало не від народження. А. С. Макаренко вважав, що він сам прийшов в педагогіку випадково, без покликання, але навчився працювати і став майстром своєї справи. І таким майстром може стати кожен, якщо йому допоможуть і якщо він сам наполегливо працюватиме над собою.

Досвід і наполеглива, систематична робота – основа високої кваліфікації спортивного педагога. Байдуже, безвідповідальне ставлення до свого професійного росту – грубе порушення професійної етики педагога.

У роботі вчителя фізичної культури немає таких обов'язків, які можна було б виконати без відчуття моральної відповідальності. Це стосується, перш за все, здоров'я школярів. Форсування спортивної підготовки, натаскування можуть завдати непоправної шкоди. Знаючи це, педагог ретельно планує навчальні заняття, поволі і поступово збільшує спортивне навантаження, працює у тісному контакті з лікарем.

Спортивний педагог відповідає за поведінку своїх вихованців не тільки на заняттях і змаганнях, але і за межами спортивного залу, стадіону. Висока моральна відповідальність за поведінку школярів робить учителів хорошими вихователями.

Жодного вчинку своїх учнів не повинен залишати без уваги вчитель фізичної культури. Він справедливо вважає, що завжди, навіть в найважчі моменти спортивної боротьби, у школяра повинна бути воля, щоб тримати себе в руках, пам'ятати про спортивну етику. У практиці був випадок, коли команда, що програла, пішла з майданчика, не подякувавши супернику за гру. Команда була повернена, а її капітан запрошений на засідання колективу фізкультури, де був строго покараний.

Часто школярі пасують перед важкою вправою. У цих випадках вчитель розкажує їм про мужність наших видатних спортсменів. І, як правило, ці бесіди допомагають. Але це не звільняє людину від моральної відповідальності за свої вчинки. Людина завжди має нагоду вибору. Інакше, якби перед людиною стояла необхідність ухвалювати однозначні рішення, вона б не несла відповідальності за свою поведінку.

Для етичних рис сучасного вчителя характерні честь і гідність – прагнен-

ня зберегти своє добре ім'я, авторитет, репутацію, пошану учнів, колег, адміністрації школи, одержати визнання оточуючими своїх заслуг. Виявляється це перш за все в гідному виконанні службового обов'язку, у благородстві вчинків, у кристальній чесності перед самим собою, у стосунках зі школярами, товаришами.

Вимоги честі наказують педагогу бути працелюбним, старанним, у будь-якій найскладнішій ситуації вірним педагогічному обов'язку. Честь і гідність виявляються також в правдивості, прагненні педагога прямо і відкрито говорити те, що він думає і відчуває.

Чим вище етична вихованість вчителя, зазначає Антон Семенович, тим сильніше розвинені у нього відчуття гідності і честі, тим усвідомленіше і легше обирає він правильну лінію поведінки, впевненіше відчуває себе в стресових ситуаціях, які нерідко виникають на навчально-тренувальних заняттях, у моменти спортивної боротьби, при спілкуванні з школярами у вільний час.

Поняття педагогічної честі педагога достатньо вагоме, воно включає ряд структурних компонентів:

- творче ставлення до навчально-виховного процесу, відповідальність за результати своєї роботи; прагнення виховати кожного учня і підготувати з нього кваліфікованого спортсмена; відповідальне ставлення до дорученого обов'язку;
- гордість своєю приналежністю до славної когорти сучасних педагогів, можливість продовжувати традиції А. С. Макаренка, В. А. Сухомлинського, В. І. Алексєєва, В. А. Аркадьєва та ін.;
- постійна готовність виконувати свої обов'язки в будь-яких, найскладніших умовах, уміння обстоювати свою думку і в той же час визнавати помилки.

Педагог повинен бути справедливим – основне кредо педагога-вихователя за А.С.Макаренком. Справедливість – це ступінь об'єктивності вчителя, відповідність оцінки вчинків школярів їх реальним заслугам. Справедливість педагогів – неодмінна умова нормальної організації всього учбово-тренувального процесу. Справедливий вчитель не може байдуже ставитися до успіхів школярів, зрадіти при їх життєвих або спортивних невдачах, виявляти неприязнь до вихованця, який повільніше, ніж товариші опановує вправи, техніку або тактику боротьби.

Для більшості школярів улюблений педагог перш за все справедливий. Йому нерідко прощають відсутність деяких інших позитивних якостей. «Знаєте, який він справедливий! – говорять зазвичай діти. Вони поважають такого викладача за принциповість, безкомпромісність, людяність.

Як стверджує А.С.Макаренко, думки педагога, ставлення до інших, вчинки повинні бути мотивовані і зрозумілі його учням. Несправедливість вчителя фізичної культури не тільки важко ранив вихованців, заважає успішно займатися фізичною культурою, але й нерідко протиставляє їх усьому педагогічному колективу, викликає огиду до спорту. Дуже важливо, щоб об'єктивною, справедливою була оцінка за виконання школярами

вправ. Педагог не повинен забувати, що у всіх випадках оцінка ставиться тільки за технічне уміння і показаний результат. Оцінка також враховує старанність, працьовитість, наполегливість, завзятість, спортивний досвід. Неприпустимо враховувати мотиви поведінки при виставлянні оцінки, але оцінити результат і не відзначити, припустимо, старанності або небажання наполегливо боротися за перемогу — явна несправедливість.

Ставлення до людей повинно бути об'єктивним, але не може визначатися якими-небудь особистими причинами або, наприклад, прагненням в будь-якому конфлікті з школярами підтримати колегу. Цікаво, що педагоги беззастережно засуджують кругову поруку учнів, не замислюючись над тим, що захист товариша, який несправедливо вчинив, прагнення за всяку ціну відстояти «честь мундира» — та ж кругова порука.

Принциповість повинна бути невід'ємною межею морального вигляду сучасного педагога, і хто б не допустив несправедливість, треба відстоювати правду, мати стійкі переконання і послідовно втілювати їх в практичній діяльності.

Справедливість, доброзичливість вчителя виявляються в умінні заспокоїти, підбадьорити школяра, який невдало виступив в змаганнях, підвів колектив у вирішальний момент, а потім гостро переживає те, що трапилось.

Одним з важливих чинників, які визначають успіх педагогічної діяльності, є авторитет викладача, що залежить від всього комплексу його особистих і професійних якостей. Справжній авторитет не можна делегувати зверху. Його можна завоювати чесною і наполегливою працею.

Відзначаючи особисті якості, від яких залежить авторитет вчителя фізичної культури, А.С. Макаренко зазначав, що слід особливо виділити ентузіазм і творче ставлення до роботи, щирі турботу про учнів, їх спортивне зростання.

Завоюванню авторитету сприяють манера спілкування вчителя з дітьми, постійна життєрадісність, енергійність. «Я теж повинен бути таким же радісним, як колектив, — писав А. С. Макаренко. — Я ніколи не дозволяв собі мати сумну фізіономію, сумне обличчя. Навіть якщо у мене були неприємності, якщо я хворів, я повинен уміти не викладати всього цього перед дітьми». [3, с.220].

Авторитетний педагог добре знає своїх учнів, їх інтереси, захоплення, успішність із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, ставлення до товаришів і друзів, положення в сім'ї. Хороше знання вихованців — перший крок на шляху завоювання їх довіри і пошани. Щоб краще взнати вихованців, треба не жалкувати часу на спілкування з колективом і окремими молодими людьми.

Авторитет вчителя багато в чому визначає поведінку школярів. Авторитетний педагог, маючи моральний вплив на учнів, може і повинен ефективно впливати на етичні відносини в колективі, на поведінку кожного його члена, добиваючись значно більшого, ніж може дати адміністративна влада.

Помилковий авторитет виникає найчастіше на ґрунті невинуватої, жорсткої вимогливості або потурання. Помилковий авторитет — звичний наслідок недостатньої культури вчителя і неправильного розуміння ним суті виховання.

Канадський спортивний педагог Л. Персиваль, провівши опитування спортсменів, виділив декілька видів помилкового авторитету, яким дав жартівливі назви: «крикун» переконаний, що, чим більше він галасує, тим більше буде порядку, вища дисципліна; «трясун» – той, який втрачає самовладання під час змагань, перевірок; «герой» – хто ховається, коли його вихованці погано виступають, і перший, хто кидається поздоровляти їх, коли вони перемагають, щоб всі бачили, хто їх підготував; «професор» – використовує архіскладні теорії і методики навчання і не втрачає надії знайти таку методику, яка гарантуватиме успіх та ін.

Очевидно, вчитель, який користується помилковим авторитетом або не має його, не може бути вихователем.

Учитель виховує школярів перш за все своїм прикладом, стверджує А.С.Макаренко. Саме тому він не повинен забувати, що хороші взаємостосунки і спортивні успіхи колективу в значній мірі визначаються дотриманням ним норм педагогічної етики, умінням підтримувати правильні відносини з іншими, серйозною, вдумливою роботою по вихованню школярів [3, с.560].

Таким чином, успіх тут залежить від особистості педагога, його уміння використовувати виховну цінність навчального матеріалу і всіх складових частин заняття, кожного засобу масової фізкультурної і спортивної роботи, кожного моменту спілкування з дітьми.

Головне в роботі – не якісь спеціальні знання і прийоми, а чітка організація всієї діяльності самого учителя і школярів, навчання відповідно до сучасної методики, пошана до вихованців, справедливість і висока вимогливість до себе і до них.

Отже, педагогічна спадщина А.С.Макаренка свідчить про те, що він у своїй багаторічній педагогічній діяльності намагався визначити належні умови для становлення педагогічної майстерності майбутніх педагогів-вихователів.

Учитель фізичної культури як педагог-практик повинен вміти так організувати свою професійну діяльність і діяльність учнів, щоб вони повсякденно прагнули до самовиховання, самовираження, самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березовін Н.А., Коломинський Я.Л. Вчитель і дитячий колектив. – Мн., 1975.
2. Макаренко А.С. Соч. в 8 т. – Т.5. – М., 1985.
3. Макаренко А.С. Собр. соч. – Т.1. – М., 1957.